

Respons

Egypt: Bruk av informanter innenfor Amn ad-dawla

- Hvor omfattende er bruken av informanter innenfor Amn ad-dawla?
- Hvordan foregår Amn ad-dawlas rekrutteringsprosess av informanter?
- Er det vanlig å være informant for Amn ad-dawla uten å få vederlag?
- Er det vanlig at informanter rapporterer til Amn ad-dawla på daglig basis?
- Hva kan skje hvis man ønsker å avslutte sitt forhold til Amn ad-dawla?

Innledning

Denne responsen tar for seg spørsmål rundt virksomheten til én av de hemmelige tjenestene i Egypt. Slike tjenester er gjennomgående ikke interessert i at arbeidsmetodene deres blir allment kjent, særlig den delen av virksomheten som dreier seg om overvåking. Dermed er det vanskelig å presentere solid, kildeforankret informasjon om hvordan den foregår. Landinfo tar dermed forbehold om at opplysningene hentet fra kildene som er sitert her i stor grad dreier seg om kvalifiserte betraktninger, basert på egyptere og egypt-kjenneres erfaringer med hemmelige tjenesters virksomhet.¹

Generelt om Amn ad-dawla

Amn ad-dawla (Statens sikkerhet) er den vanlige nevneformen i Egypt for Etterretningstjenesten for statens sikkerhet (Gihaz mabahith amn ad-dawla).² Tjenesten ble

¹ Forfatteren av denne responsen har selv fulgt egyptiske forhold i drøyt to tiår, som arabiskstudent 1992-2000 med to lengre studieopphold i Kairo, og som landrådgiver med ansvar for Egypt i utlendingsforvaltningen 2002-2013. Uformelle samtaler gjennom denne perioden med egyptere i og utenfor Egypt om hvordan hemmelige tjenesters nærvær preger dagliglivet for folk flest, underbygger og supplerer informasjonen som hentes fra skriftlige kilder.

² I tillegg til Amn ad-dawla, har Egypt to andre sikkerhets- og etterretningstjenester. Direktoratet for militær etterretning og informasjonsinnhenting (Idarat al-mukhabarat al-harbiyya wal-istitla') ligger under Forsvarsdepartementet, mens Den allmenne etterretningstjenesten (Gihaz al-mukhabarat al-'amma) ligger under presidentens kontor. Den allmenne etterretningstjenesten har ansvar for nasjonal sikkerhet, men med mer fokus

etablert kort tid etter militærjuntaens maktovertakelse i 1952, da under navnet Gihaz al-mabahith al-'amm (Den allmenne etterretningstjenesten) (Sirrs 2010, s. 31). I en rapport fra Human Rights Watch om Amn ad-dawlas metoder under Mubarak-epoken, blir etterretningstjenesten beskrevet på denne måten:

Egypt's primarily domestic intelligence agency, State Security Investigations (SSI), is the Egyptian government's main instrument for monitoring and controlling armed opposition groups suspected of engaging in attacks on civilians. SSI is also responsible for monitoring and controlling peaceful and legitimate opposition parties, as well as civil society and human rights groups.

SSI has a long record of abusive conduct. In the 1980s and 1990s SSI routinely illtreated persons arrested for alleged opposition to the government, including tens of thousands of men suspected of involvement in non-violent opposition groups like the Muslim Brotherhood, as well as thousands of members of Al-Gama'a Islamiyya and Islamic Jihad. Widespread torture of these detainees was extensively documented by human rights groups, attorneys, and journalists (HRW 2007, s. 9).

En egyptisk kommentator beskrev Amn ad-dawlas virksomhet i samme periode slik i juni 2011 (på dette tidspunktet var tjenesten offisielt oppløst, se nedenfor):

State Security (mabaheth amn al-dawla, the political police, now dissolved), which was answerable to the [Interior] Ministry, was not only responsible for fighting terrorism but also for surveillance and, if necessary, for cracking down on (or "teaching a lesson" to) various players involved in the political or religious arenas, be it the Muslim Brotherhood, the so-called legal political parties, the press, men of religion (ulemas, lay preachers, Coptic preasts), or various protest movements (Aclimandos 2011, s. 3).

Amn ad-dawla er underlagt Innenriksdepartementet, i likhet med politiet og opprørspolitiet (al-Amn al-markazi). Amn ad-dawlas ansvarsområde fram til Mubarak-regimets fall var overvåking og kontroll med all politisk virksomhet innenlands i Egypt som kunne true regimet – uavhengig av om denne aktiviteten skjedde innenfor tillatte partier og organisasjoner eller ikke, og uavhengig av om den var voldelig eller ikke.

Amn ad-dawlas overvåking av Egypts befolkning under Mubarak-epoken var massiv, og tjenesten hadde svært vide fullmakter til bruk av maktmidler mot folk som ble ansett å være en sikkerhetstrussel gjennom unntakstilstandslovgivningen som var i kraft under hele perioden Mubarak hadde makten (han overtok presidentmakten i 1981 etter at forgjengeren hans, president Anwar Sadat, ble drept av væpnede islamister i et attentat).

Egypt-eksperter trekker generelt fram unntakstilstandslovgivningen og de brutale maktmidlene Amn ad-dawla brukte mot politiske opposisjonelle under Mubarak-perioden (se HRW 2011) som noen av de viktigste delårsakene til de store demonstrasjonene januar-februar 2011, som førte til Mubaraks fall.

Den 4. og 5. mars 2011 ble sentrene til Amn ad-dawla i flere egyptiske byer stormet, noe som ble grundig dekket i internasjonale og lokale medier (se for eksempel BBC News 2011,

på utenlandske aktører i Egypt og politisk aktivisme med bånd til organisasjoner utenlands, og samarbeider med etterretningstjenester i utlandet. (Den har blant annet tette samarbeidsbånd til amerikanske CIA.)

Respons Egypt: Bruk av informanter innenfor Amn ad-dawla

Ashour 2011 og Howeidy 2011).³ 15. mars kunngjorde daværende innenriksminister Mansur Issawi at Amn ad-dawla skulle oppløses, og erstattes av en ny tjeneste kalt Seksjonen for nasjonal sikkerhet (Qita' al-amm al-watani) (Farouk 2011). Formelt sett ble de som jobbet i Amn ad-dawla overført til Innenriksdepartementet, men allerede i juni 2011 ble det klart at mange var overført derfra til den nye tjenesten (Ahram Online 2011).

Seksjonen for nasjonal sikkerhet holdt en forholdsvis lav profil fram til de brede protestene i juni-juli 2013, da den islamistiske president Muhammad Mursi ble avsatt av Det øverste militære rådet. I slutten av juli 2013 erklærte imidlertid innenriksminister Muhammad Ibrahim at Amn ad-dawla var gjenopprettet. En representant for menneskerettighetsorganisasjonen Egyptian Initiative for Personal Rights (EIPR) mente tjenesten i praksis aldri hadde vært oppløst, og at erklæringen kun innebar en bekreftelse av at alt som skjedde i mars 2011 var et navnebytte, en analyse leder for Human Rights Watch-kontoret i Egypt støttet (Kingsley 2013).

Under Mubarak-regimet hadde Amn ad-dawla særlig fokus på politisk aktivitet innenfor islamistiske miljøer (særlig Det muslimske brorskapet), men tjenesten ble også brukt til å overvåke og hindre aktivitet i andre politiske strømninger. Etter at Det øverste militære rådet de facto overtok makten i Egypt tidlig i juli 2013, er det igjen politisk aktivitet innenfor Det muslimske brorskapet som ses på som en trussel fra regimets ståsted. Imidlertid mener Landinfo det er grunn til å tro at også andre politiske strømninger, inkludert ikke-islamistiske, kan være utsatt for overvåking igjen. Én indikasjon på dette er det nylig fremlagte forslaget til ny lovgivning som regulerer demonstrasjoner, som er bredt kritisert for å gjøre det nærmest umulig å avholde demonstrasjoner – helt uavhengig av politisk ståsted (Sabry 2013).

Hvor omfattende er bruken av informanter innenfor Amn ad-dawla?

Det er hevet over enhver tvil at Amn ad-dawla hadde et utstrakt nettverk av informanter under Mubarak-epoken. Den britiske etterretningseksperten Owen L. Sirrs beskrev situasjonen på denne måten i 2009:

Today's SSIS is a formidable instrument of state repression. Its size in terms of budget and personnel is a state secret, but it is clear that this organization has a nationwide presence with an officer cadre numbering in the many thousands. [...]

Informants are vital to the SSIS mission and they come from all walks of life. They include doormen at hotels and apartment complexes and sweepers who keep a sharp eye out for the suspicious and unusual. They might be any of Cairo's numerous taxi drivers who swarm in the traffic circles, hand on horn and foot on pedal. Additionally, the SSIS recruits informants from the legions of unemployed young men who lounge at cafés or on the streets near major hotels, tourist sites and diplomatic facilities. Sometimes the informants are ordered to maintain an overt presence to deter and intimidate their targets (Sirrs 2009, s. 164).

Som nevnt i innledningen, har Amn ad-dawlas posisjon vært mer uklar etter Mubaraks fall. Godt informerte kommentatorer uttalte, som nevnt ovenfor, til *Guardian* i juli 2013 at tjenesten sannsynligvis hadde fortsatt forholdsvis uendret fra den fikk nytt navn og formelt sett mer begrenset ansvarsområde og fullmakter i mars 2011 (Kingsley 2013). Likevel mener

³ I Mansura nord for Kairo ble Amn ad-dawlas hovedkvarter stormet allerede i februar (Crisis Group 2011, s. 5).

Landinfo at bruken av informanter kan ha vært mindre omfattende i denne perioden, siden tjenesten (etter mediedekning i perioden å dømme) holdt en betydelig lavere profil februar 2011-juli 2013 enn den gjorde under Mubarak-regimet.

Hvordan foregår Amn ad-dawlas rekrutteringsprosess av informanter?

Amn ad-dawlas nettverk av informanter består sannsynligvis både av personer som mottar betaling eller andre personlige fordeler for informasjonen de gir til etterretningen, og av folk som er blitt presset eller truet til å gi slik informasjon om andre, for selv å unngå problemer. Konkret hvordan rekrutteringen skjer er ikke kjent. Landinfo holder det for sannsynlig at det både skjer på Amn ad-dawlas initiativ, og på potensielle informanters initiativ.

En rekke av Landinfos egyptiske kontakter har opplyst at det under Mubarak sjelden var vanskelig å identifisere iallfall en del av dem som var informanter for Amn ad-dawla i et gitt nabolag. Videre mener flere å kjenne til konkrete personer som var ansatt i Amn ad-dawla. Det var altså ikke vanskelig å få gitt til kjenne for etterretningen at en kunne tenke seg å være informant, hvis en ønsket det.

Er det vanlig å være informant for Amn ad-dawla uten å få vederlag?

Landinfo holder det for sannsynlig at en del av informanter har gitt og gir opplysninger til Amn ad-dawla uten vederlag. Dette vil kunne gjelde dem som er rekruttert ved tvang eller trusler (jf. Sirrs 2009, s. 165), dem som har patriotiske motiver for å være informanter, og dem som har hevnmotiver eller lignende for å gi informasjon om personer i omgangskretsen sin. Det er imidlertid umulig å si hvor utbredt det har vært å være informant uten å få noen form for vederlag for det, verken i Mubarak-perioden eller etterpå.

Er det vanlig at informanter rapporterer til Amn ad-dawla på daglig basis?

Det er sannsynligvis stor variasjon i hvor ofte ulike informanter forventes å gi oppdateringer videre til Amn ad-dawla. Dette vil nok variere ut fra hva som foregår i de miljøene de ferdes i, og premissene de er rekruttert under. I noen tilfeller vil sannsynligvis mer opportunistiske informanter forsøke å gi opplysninger ofte og om mange personer i håp om at det vil utløse større vederlag, i andre situasjoner vil det være Amn ad-dawlas ansatte som legger føringer på hvor ofte rapporteringer skal skje. Hvorvidt det er mer vanlig å rapportere daglig, oftere eller sjeldnere, har Landinfo ikke noe konkret grunnlag for å uttale seg om.

Hva kan skje hvis man ønsker å avslutte sitt forhold til Amn ad-dawla?

Landinfo har ikke vært i stand til å finne kildemateriale som sier noe om dette temaet. Tross mangel på konkret informasjon, holder vi det likevel for trolig at det også her er variasjon ut fra omstendighetene rundt de individuelle informantene. I tilfeller hvor informanter ikke har tilgang på informasjon som interesserer Amn ad-dawla, mener vi det er grunn til å tro at det vil være fullt mulig å slutte å rapportere. Der hvor informanter fremdeles har tilgang til opplysninger Amn ad-dawla er opptatt av å få fatt i eller ikke ønsker at skal nå uvedkommende, vil det antakelig være vanskeligere å slutte å rapportere – særlig hvis det er få andre kanaler tjenesten kan innhente informasjon gjennom. Det sentrale er at det nok heller er Amn ad-dawlas behov som er utslagsgivende, enn informantenes ønsker.

Et annet viktig aspekt ved informantvirksomhet er hvordan hemmelige tjenester vurderer informanternes evne til å tie om forhold som uvedkommende ikke bør få kjennskap til. Landinfo ser det som høyst sannsynlig at også informanter som ikke har innrapportert opplysninger på lang tid vil holdes under et visst oppsyn, og ved behov følges opp direkte av tjenesten(e) de har forsynt med informasjon, for å sikre at ikke uvedkommende får innsyn i hva de tidligere har rapportert om.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Aclimandos, Tewfick (2011, juni). *Reforming the Egyptian security services – A review of the press, conventional wisdom and rumours*. Amman: Arab Reform Initiative. Tilgjengelig fra http://www.arab-reform.net/sites/default/files/SSR_EGYPT_ACLIMANDOS_edit_ENG_final.pdf [lastet ned 30. oktober 2013]
- Ahram Online (2011, 16. juni). Interior Ministry takes many of dissolved SSI officers back. *Ahram Online*. Tilgjengelig fra <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/14397/Egypt/Politics-/Interior-Ministry-takes-many-of-dissolved-SSI-offi.aspx> [lastet ned 30. oktober 2013]
- Ashour, Omar (2011, 9. mars). History's lessons: Dismantling Egypt's security agency. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12679632> [lastet ned 30. oktober 2013]
- BBC News (2011, 5. mars). Egypt: Protesters raid on Cairo state security HQ. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12657464> [lastet ned 30. oktober 2013]
- Crisis Group (2011, 24. februar). *Popular protest in North Africa and the Middle East (I): Egypt victorious?* Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/North%20Africa/Egypt/101-Popular%20Protest%20in%20North%20Africa%20and%20the%20Middle%20East%20I%20-%20Egypt%20Victorious.pdf> [lastet ned 30. oktober 2013]
- Farouk, Ayman (2011, 17. mars). What will Egypt's alternative security division look like? *Al-Ahram Weekly*. Tilgjengelig fra <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/7960/Egypt/Politics-/What-will-Egypt's-alternative-security-division-look.aspx> [lastet ned 30. oktober 2013]
- Howeid, Amira (2011, 10. mars). The night State Security fell. *Al-Ahram Weekly*. Tilgjengelig fra <http://weekly.ahram.org.eg/2011/1038/eg31.htm> [lastet ned 30. oktober 2013]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2007, 11. desember). *Anatomy of a State Security case – The "Victorious Sect" arrests*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/reports/2007/egypt1207/egypt1207webwcover.pdf> [lastet ned 30. oktober 2013]

Respons Egypt: Bruk av informanter innenfor Amn ad-dawla

- HRW (2011, 30. januar). “*Work on him until he confesses*” – *Impunity for torture in Egypt*. New York: HRW. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/egypt0111webwcover_0.pdf [lastet ned 30. oktober 2013]
- Sabry, Bassem (2013, 22. oktober). Egypt’s new protest law sparks controversy. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/10/egypt-passes-new-protest-law.html> [lastet ned 30. oktober 2013]
- Sirrs, Owen L. (2010). *A history of the Egyptian intelligence service – A history of the mukhabarat, 1910-2009*. London: Routledge.

Muntlige kilder

- Egyptiske kontakter av Landinfo, samtaler 1992-2013.

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.